

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ “ชาติไม่วาม”

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

แผนที่แสดงเส้นทางศึกษารวมชาติหาดไม้งาม

เส้นทางศึกษารวมชาติหาดไม้งาม

หมู่บ้านมอแกนอ่าวบอนใหญ่ เกาะสุรินทร์ใต้

(แผนที่ดัดแปลงจากเว็บทะเลไทยดีอทคอม)

เส้นทางศึกษาธรรมชาติหาดไม้งาม อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

คู่มือศึกษาธรรมชาติเล่มนี้จะช่วยให้คุณเพลิดเพลิน
กับเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะทาง
ภูมิศาสตร์ พรรณไม้ สัตว์ป่าและสัตว์ทะเลของหมู่เกาะสุรินทร์ รวมทั้ง
ชีวิตวัฒนธรรมของชาวเลมอแกนและความสัมพันธ์ต่อพืชและสัตว์
เหล่านั้น

คำถามข้อ 1-- ในบรรดา 5 เกาะน้อยใหญ่ในหมู่เกาะสุรินทร์เกาะใด
มีขนาดใหญ่ที่สุด ?

มาเดินป่ากันเถอะ

มาเที่ยวเกาะสุรินทร์ทั้งที จะดำน้ำดูปะการังอย่างเดียวก็เท่ากับว่าไม่เห็นเกาะสุรินทร์อย่างแท้จริง นอกจาก “ป่าใต้น้ำ” หรือแนวปะการังอันงดงามและสัตว์ทะเลที่หลากหลายแล้ว เกาะสุรินทร์ยังมีป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้เขียวชอุ่มที่แผ่เรือนยอดขึ้นไปสูงถึง 20-30 เมตรหรือ สูงเท่ากับตึกห้าถึงเจ็ดชั้นทีเดียว

เส้นทางศึกษาธรรมชาติยอดนิยมของเกาะสุรินทร์เหนือ คือเส้นทางไปหาดไม้งาม การเดินทางใช้เวลาไม่มากนัก ไปและกลับราว 2-3 ชั่วโมง เส้นทางนี้ค่อนข้างจะราบเรียบ มีเพียงบางช่วงที่เป็นทางชันขึ้นลง คุณควรใช้ความระมัดระวังในระหว่างเดิน สวมรองเท้าผ้าใบหรือรองเท้าแตะที่พอดีกับเท้า และควรเอาสัมภาระติดตัวไปให้น้อยที่สุด

ถ้าคุณเดินให้เบาที่สุด ใช้เสียงให้น้อยที่สุด ก็จะได้พบเห็นสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ลิงกัง กระรอก และนกหลากหลายชนิด ช่วงเดินสำรวจเส้นทางคุณอาจจะลองนับดูว่าคุณพบนกกี่ชนิดในเส้นทางนี้ ถ้าโชคดี คุณอาจจะพบนกกว่า 80 ชนิด ในหมู่เกาะสุรินทร์

หากคุณเดินป่าในเวลากลางวัน ก็จะได้พบสัตว์ที่ออกหากินกลางคืน เช่น กระงะหนู แต่ไม่ยากที่จะพบรอยเท้า (หรือจะเรียกให้ถูกคือรอยกีบ) ของสัตว์ชนิดนี้บริเวณดินแฉะๆ หรืออาจจะพบร่องรอยมูลที่กระเจงทิ้งไว้ก็ได้

คำถามข้อ 2-- รอยเท้ากระเจง และมูลกระเจง มีลักษณะอย่างไร?

เราไม่แนะนำให้คุณเดินออกนอกเส้นทาง บริเวณป่ารกอาจจะ มีสัตว์มีพิษหลบอยู่ใต้กองใบไม้ แพนอน สัตว์เหล่านี้ไม่ได้ประสงค์

ร้ายต่อคุณ แต่เมื่อคุณเดินเข้าไปในบริเวณของเขา โดยเฉพาะตอนที่ เขากำลังพักผ่อนหรือมีอิริยาบถส่วนตัว เขาก็ต้องป้องกันตัวเป็นธรรมดา

ในระหว่างทางจะมีสถานศึกษาธรรมชาติอยู่เป็นระยะๆ เพื่อให้คุณได้รับความรู้และความเพลิดเพลินกับธรรมชาติต่างๆ ที่พบเจอในเส้นทาง ขอความกรุณาทิ้งขยะในบริเวณที่กำหนดไว้ และอย่าลืมหาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาแสวงหาความรื่นรมย์ปีละหลายหมื่นคน หากทุกคนเด็ดใบไม้ดอกไม้ผลไม้มากเก็บไปเป็นที่ระลึก อีกไม่นานก็จะไม่เหลือธรรมชาติสวยๆ ไว้ให้เราดูอีก สรรพสิ่งเล็กน้อยมีบทบาทหน้าที่ในระบบนิเวศอันเปราะบาง และสิ่งที่เราเก็บไปนั้นจะไร้คุณค่าเมื่อนำออกไปจาก “บ้าน” ที่แท้จริงของมัน

จุดสุดท้ายของเส้นทางนี้คือหาดไม้งาม ซึ่งเป็นหาดทรายสีขาวยาวด้านตะวันตกของเกาะสุรินทร์เหนือ คุณอาจจะเตรียมชุดว่ายน้ำและหน้ากากดำน้ำติดไปด้วย เพราะในอ่าวนี้มีปะการังและสัตว์ทะเลที่สวยงาม

บรรพบุรุษของเรานี่
แล้วคุณรู้มั้ยว่าเราต้อง

ใครเดินป่านี้มาก่อนคุณ?

หลายร้อยปีก่อนที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ชาวเลมอแกนเดินทางมาพักพิงและพึ่งพาธรรมชาติของหมู่เกาะสุรินทร์ มอแกนถนัดในการดำน้ำแทงปลา งมหอย ในทะเล แต่ป่าก็เป็นแหล่งอาหาร แหล่งวัตถุดิบทำเรือและเครื่องมือเครื่องใช้ แหล่งสมุนไพร

มอแกนรู้จักป่าดีพอๆ กับทะเล รู้จักที่จะเลือกไม้ยาง (จีเชียน) เพื่อทำเรือขุด เลือกใบเตยหนาม (จะแคะโคง) มาเย็บทำหลังคาเรือหลังคาม้าน สานเสื่อ กระบุงและกล่องไว้ใช้ใส่ของต่างๆ เลือกใบคือ

(จาโลละ) มาสานเหน็บเข้ากับซี่ไม้ไผ่เพื่อมองหลังคากระท่อม มอแกนยังเก็บใบไม้ผลไม้จากป่าเพื่อกินสดหรือทำอาหาร เช่น ยอดผักหวาน (ด่าลกป้าวาน) ยอดसान (ซึน/น) ส่วนหยูกยาก็หาได้จากป่าเดียวกัน มอแกนใช้เปลือกของต้นหทัยทะเล (ปะฮ้าย) มาฝนกับน้ำ ชโลมที่ศีรษะและตัวของเด็กอ่อน เพื่อบรรเทาอาการไข้ไม่สบาย ใช้ใบของพลับพลึง (ป้าวโก้ง) มาหมกไฟ ขยี้ให้น้ำออกและปิดที่ฝี ใช้ใบของต้นรักทะเล (นุของ) มาหั่น ตากแดดจนแห้งและตำกับข้าวสาร ห่อผ้าทำลูกประคบ ฝังไฟและนำมาวนบริเวณที่ขัดยอก

จะเห็นได้ว่า มอแกนมีความใกล้ชิดกับป่า มีความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวกับการนำเอาพืชพรรณต่างๆ มาใช้ นอกจากนั้น มอแกนยังมีความเคารพนับถือป่าและสรรพสิ่งในป่า เพราะป่าเป็นแหล่งผดุงชีวิต

จุดเริ่มของเส้นทางศึกษารวมชาติอยู่ตรงหาด เลยทางเดินขึ้นบ้านสินสมุทรไปเล็กน้อย บริเวณนั้นมีต้นหมันทะเล หรือภาษาใต้เรียกมันเล (หย่าไต้ก) มอแกนใช้ก้านใบและผลอ่อนกินกับหมากแทนใบและก้านพลู

สถานีที่ 1 อ่าวช่องขาด

ร่องน้ำที่คุณมองเห็นเป็นช่องกันระหว่างเกาะสุรินทร์เหนือและเกาะสุรินทร์ใต้ มีปะการังกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ

คุณสามารถดำน้ำชมปะการังบริเวณนี้ได้ ปลาสวยงามที่พบเห็นได้บ่อยๆ คือ ปลาการ์ตูน ปลานกแก้ว ปลาสิงโต และปลาผีเสื้อ เมื่อน้ำลดมากๆ อาจจะเดินข้ามไปเที่ยวยังหาดตรงข้ามได้ แต่หลังจากเกิดคลื่นสึนามิ

ร่องน้ำนี้มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงของสันทราย

หาดตรงกันข้ามนั้นมอแกนเรียกว่า *มุฮัน* เคยเป็นที่ตั้งหมู่บ้านและที่จอดเรือ แต่เนื่องจากมอแกนเป็นกลุ่มที่เคยโยกย้ายถิ่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อมีคนตายหรือเจ็บไข้ไม่สบายบ่อยๆ มีโรคภัย หรือมีคลื่นลมแรง ในปัจจุบันมอแกนได้ย้ายหมู่บ้านไปอยู่บริเวณอ่าวบอนใหญ่บนเกาะสุรินทร์ใต้

ในสมัยนี้ มอแกนเริ่มตั้งหลักแหล่งเป็นที่ แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ใช้ชีวิตอยู่ในเรือและเดินทางไปมา ระหว่างเกาะต่างๆ

คำถามข้อ 3—ชุมชนใหญ่ (ประชากรเกินหนึ่งร้อยคน) ของชาวเลมอแกนที่อยู่ใกล้กับเกาะสุรินทร์ที่สุดอยู่ที่ใด

สถานที่ 2 หินแกรนิต

ต้นกำเนิดของหินแกรนิตเกิดมาจากการเย็นตัวของหินหนืด (Magma) ใต้ผิวโลก จะสังเกตเห็นองค์ประกอบของเนื้อหินมีลักษณะหยาบๆ เนื่องจากหินหนืดมีการเย็นตัวอย่างช้าๆ และสม่ำเสมอ ทำให้มีผลึกขนาดใหญ่ แร่ที่เป็นองค์ประกอบของหินชนิดนี้ได้แก่ ควอร์ตซ์ (Quartz), เฟลด์สปาร์ (Feldspar), โปแทสเซียมแฟลชีโอเคลส, ไมก้า, ไบโอไทต์ และแอมฟิโบล หินแกรนิตที่พบในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ สันนิษฐานว่าเกิดในยุคจูแรสสิก

สถานที่ 3 ต้นกร่าง

ต้นกร่างมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Ficus Altissima* Blume. จัดเป็นไม้ในวงศ์ไทร (Moraceae) บางคนเรียกต้นกร่างว่าไทรทอง ต้นกร่างมีลำต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ใบกว้างหนารูปไข่ ปลายมน เรือนยอดที่แผ่กว้างทำให้ไม้ชนิดอื่นที่ต้องการแสงน้อย ได้ใช้ประโยชน์จากรรมเงาของต้นกร่าง รากของต้นสามารถงอกไข่ออกตาม ร่องหิน เมื่อโตขึ้นก็สามารถทำให้หินกะเทาะแยกออกจากกันได้ ผลมีลักษณะกลม เมื่อสุกมีสีส้มออกแดง สัตว์หลายชนิดได้ใช้ผลสุกของ ต้นกร่างเป็นอาหาร เช่น กระเจิง ค้างคาวแม่ไก่ นกชนิดต่างๆ ตลอดจนตัวอ่อนของแมลงบางชนิดก็ได้ใช้ประโยชน์ คือเป็นทั้งอาหาร และบ้าน จึงนับว่าไม้ต้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของสายใยอาหารอันสำคัญ ที่เดียว

จุดนี้เป็นจุดชมวิวยะเลใต้ชัดเจน ลองสังเกตดูว่าวันนี้มีน้ำทะเลใสแจ๋วหรือไม่ ในบางวันน้ำทะเลอาจจะมีสีเขียวขุ่นเป็นหย่อมๆ เรียกว่า red tide การที่น้ำเป็นสีเขียวขุ่นแสดงว่าน้ำนั้นมีอุณหภูมิต่ำและ สารอาหารที่เหมาะสม ทำให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างผิดปกติของ แพลงตอน (phytoplankton bloom หรือ algae bloom) ปรากฏการณ์นี้อาจจะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวหรืออาจจะลุกลามทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมทรามลงได้ มอแกนเรียกสภาพน้ำที่เขียวขุ่นนี้ว่า **ดีด** และจะไม่หาหอยหรือปลากินบริเวณนั้นในช่วงดังกล่าว

**คำถามข้อ 4—ทำไมมอแกนไม่หาหอยและปลา กิน
ในบริเวณที่น้ำเป็น “ดีด” หรือเป็นสีเขียวขุ่น**

สถานีที่ 4 ลักษณะชายฝั่งทะเล

ลักษณะชายฝั่งทะเล อันดามันส่วนใหญ่เป็นลักษณะ ชายฝั่งแบบยุบตัว (submerged shoreline) คือเป็นชายฝั่งที่เกิด จากเปลือกโลกที่มีการลดตัว ทำให้มีระดับต่ำลง ชายฝั่งประเภท นี้มักเป็นหน้าผาชัน มีลักษณะ เว้าแหว่ง ไม่ค่อยมีที่ราบชายฝั่ง

หากลักษณะภูมิประเทศเดิมเป็นภูเขา เมื่อเกิดการยุบตัวลง มักจะเกิด เป็นเกาะต่างๆ ดังเช่นหมู่เกาะสุรินทร์ เป็นต้น

เมื่อมองตรงออกไปที่ทะเล คุณจะเห็นเกาะปาลูมบา หรือเกาะ มังกร เดิมมีการพบกั่มังกรมากแถบนี้ มอแกนเรียกว่าเกาะนี้ว่า *ปอลาวจาโละมูไน* หรือเกาะที่มีต้นค้อและมีเต่าขึ้นมาไ้มาก จากเกาะ มังกร ถ้าเดินเรือไปทางใต้จะพบเกาะดาชัย บริเวณน่านน้ำแถบนี้เรา จะพบปลากะเบนราหูเวียนว่ายอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่น้ำไม่ใสนัก

เมื่อเดินเรือลงใต้ต่อไปจะพบกับเกาะบอน และเกาะบางู ซึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา อันได้ชื่อว่าเป็นแหล่ง ดำน้ำลึกที่สวยงามติดอันดับโลก น่าภูมิใจจริงๆ ที่เมืองไทยเรามี แหล่งดำน้ำลึกที่ติดอันดับโลก และแหล่งดำน้ำตื้นที่ติดอันดับโลก (หมู่ เกาะสุรินทร์นี่เอง) ในทะเลอันดามัน และตั้งอยู่ห่างกันเพียง 90 กิโลเมตรเท่านั้น

คำถามข้อ 5—ทำไมเรามักจะพบปลากะเบนราหูหรือฉลามวาฬ ในช่วงเวลาที่น้ำไม่ใสนัก

สถานที่ 5 โกงกางหูช้าง

ต้นโกงกางหูช้างเป็นชื่อที่ทางจังหวัดตราดเรียกพืชชนิดนี้ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Guettarda speciosa* อยู่ในวงศ์ Rubiaceae ส่วนที่กระป๋องจะเรียก“นำเซี่ย” สุราษฎร์ธานีเรียก“เป่งเมน” และที่ชุมพรเรียก“โพล” ลักษณะใบของโกงกางหูช้างเป็นใบมน (elliptic) มีก้านใบค่อนข้างยาวการเรียงตัวของกิ่งจะเป็นคู่สลับทิศทางการขึ้น (opposite decussate) ขอบใบเรียบ (entire) เป็นพืชที่ขึ้นเฉพาะในป่าชายหาด บางที่ท่านอาจจะสับสนเพราะมีชื่อเรียกคล้ายกับพืชเด่นของป่าชายเลน

สถานที่ 6 ต้นกระทิงยักษ์

ต้นกระทิงที่ท่านเห็นอยู่เบื้องหน้านี้เป็นต้นกระทิงที่นักพฤกษศาสตร์สรุปแล้วว่าเป็นต้นกระทิงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Calophyllum inophyllum* L. จัดอยู่ในวงศ์ Guttiferae เป็นไม้ที่พบได้ทั่วไปตามชายหาดกับป่าบก

ใบกระทิงเป็นใบเดี่ยว ขอบใบเรียบปลายมน ใบหนาและเป็นมันวาวเพื่อป้องกันไอน้ำเค็มจากทะเล พันธุ์ไม้สกุลนี้มีจุดเด่นอยู่ที่ดอก ดอกของต้นกระทิงจะมีกลีบดอกรวม 8 กลีบ สีขาว ออกเป็นช่อ มีเกสรเพศผู้สีส้มจำนวนมาก มีกลิ่นหอม ผลกระทิงมีลักษณะกลม รับประทานได้ ให้รสเปรี้ยว เมล็ดกระทิงมีเปลือกที่แข็งสามารถลอยน้ำและทนต่อความเค็มได้เป็นเวลานาน

ต้นกระติ่งมีประโยชน์ในหลายด้าน เช่น เป็นไม้ประดับหรือไม้ให้ร่ม ในอดีตคนไทยนิยมใช้ไม้กระติ่งทำไม้หมอนรางรถไฟ แต่ปัจจุบันเราจะหาต้นกระติ่งที่ใหญ่ขนาดนี้ไม่ได้ง่ายๆ ท่านจึงเป็นผู้โชคดีที่ได้พบเห็น

ต้นกระติ่งมีสรรพคุณทางยาด้วย ดอกที่มีกลิ่นหอมใช้ปรุงเป็นยาหอมชูกำลังบำรุงหัวใจ มอแกนใช้ใบกระติ่งเป็นยาแก้ตาแดงโดยการนำใบมาช้ำพอแตก แช่น้ำสะอาดทิ้งไว้ใช้ล้างตา

คำถามข้อ 6— มอแกนเรียกต้นกระติ่งว่าอะไร

สถานที่ 7 ป่าชายหาด

ป่าชายหาดเกิดจากการที่พันธุ์พืชขึ้นคลุมดินหรือเนินทราย บริเวณชายฝั่งทะเลที่ยกตัวขึ้นจนน้ำท่วมไม่ถึง แต่ได้ผลกระทบบจากทะเล เช่น ไอลความเค็มและลมจากทะเล

โครงสร้างของป่าจะแปรผันไปตามลักษณะดินและหิน พื้นที่ป่าชายหาดที่เห็นจะเป็นทรายมาก มักพบไม้จำพวก หูกวาง (*Terminalia catappa*) หรือ *แหล่กะ* ในภาษามอแกน และจิกทะเล (*Barringtonia asistica*) หรือ *บุตุน* ส่วนไม้พื้นล่างจะเป็นรักทะเลและบางแห่งจะพบเตยทะเลด้วย ป่าชายหาดในหมู่เกาะสุรินทร์มีไม่ถึง 1% ของพื้นที่ป่าทั้งหมด

ที่บริเวณชายหาด จะพบพืชไม้เลื้อยที่บางครั้งแผ่ขยายปกคลุมพื้นทราย คือผักนึ่งทะเล ซึ่งมีดอกสีม่วงสวย มอแกนเรียกผักนึ่งทะเลว่า *บุระจี้จัม* และเมื่อถูกพิษจากแมงกระพรุน มอแกนจะใช้ใบผักนึ่งทะเลมาช้ำและทาลงบริเวณที่ปวดแสบปวดร้อนเพื่อบรรเทาพิษ

คำถามข้อ 7— ทำไมผักบุ้งทะเลจึงช่วยบรรเทา
อาการปวดแสบปวดร้อนจากพิษแมงกะพรุน

สถานีที่ 8 พื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะ
เป็นทางน้ำที่น้ำจืดไหลลงสู่ทะเล
แต่เนื่องจากมีสภาพเป็นแอ่งตื้นๆ
จึงทำให้มีน้ำจืดขังเป็นครั้งคราว
เกิดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งมีหน้าที่
พื้นฐานทางนิเวศวิทยาโดยเป็นที่
อยู่อาศัยของพืชจำพวกที่ชอบ
ความชื้นสูง ได้แก่ บอน เต่าร้าง
และสัตว์ขนาดเล็ก ได้แก่ กุ้ง ปลา

แมลงปอ ผีเสื้อ

ถึงแม้จะเป็นเพียงพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดเล็ก มีพื้นที่ไม่กี่ตารางเมตร
แต่แท้จริงแล้วมีความสำคัญที่ยิ่งใหญ่ในแง่ความสมดุลของระบบนิเวศ
เพราะเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพให้แก่
ธรรมชาติ

ต้นเต่าร้างมี 2 ชนิด คือชนิดที่เป็นกอและชนิดที่เป็นต้นคล้าย
หมาก มีผลเป็นทะลาย มอแกนเรียกเต่าร้างชนิดกอว่า *โอมุดหล่อลอบ*
มอแกนกินยอดเต่าร้างกับกะปิ หรือใส่แกงเลียง โดยปอกกาบออกเอา
แต่เนื้อในสีขาวๆ ใบเต่าร้างอาจจะทำให้เกิดอาการคันได้

คำถามข้อ 8— ทำไมบางคนจึงเรียกเต่าร้างว่า หมากคัน

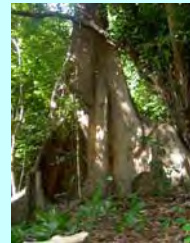
สถานที่ที่ 9 พุพอน

ต้นตับหลามเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ จึงต้องมีการพัฒนาทางด้านสรีระของลำต้นให้แผ่กว้างออกไป ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “พุพอน”

การพัฒนาลำต้นออกไปเช่นนี้ มีความสำคัญในการช่วยพยุงลำต้นอันใหญ่โตให้ตั้งตรงอยู่ได้ โดยไม่โคล่นล้ม ประกอบกับพื้นที่เป็นดินทรายไม่เหมาะแก่การยึดเหนี่ยวของราก ต้นไม้เท่าไหรัก ต้นไม้จึงต้องปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในธรรมชาติ

คำถามข้อ 9— แต่เดิมมอแกนใช้ไม้ส่วนที่เป็นพุพอนทำอะไร?

สถานีที่ 10 ป่าชายเลน

สังคมพืชในป่า
ชายเลนประกอบด้วยพันธุ์
ไม้หลายชนิดที่ไม่ผลัดใบ
ใบเขียวชอุ่มตลอดปี พันธุ์
ไม้สำคัญได้แก่ไม้สกุล
โกงกาง (Rhizophora)
ป่าชายเลนที่เกิดขึ้น
ชายฝั่งทะเลแบบยุบตัวนี้
จะเป็นที่ราบแคบๆ ริมฝั่ง
ทะเลหรือรอบๆ เกาะ และ

เนื่องจากมีความผันแปรของระดับน้ำทะเล พันธุ์ไม้จึงมีลักษณะ
พิเศษ เช่น มีตอมขี้เกลือที่ใบ (salt gland) ใบหนาแน่นมีปากใบ
ด้านล่างและใบอวบน้ำ (succulent leaves) มีระบบรากที่แผ่กว้าง
ช่วยต้านคลื่น และรับออกซิเจนจากบรรยากาศโดยตรง ช่วยใน
กระบวนการเผาผลาญอาหารดีขึ้น ผลของไม้โกงกางสามารถงอกออก
ขณะอยู่ต้นแม่ เมื่อหลุดลงดินก็จะเจริญเติบโตได้รวดเร็ว

ประโยชน์ของป่าชายเลน นอกจากจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่อยู่

อาศัยและแหล่งอาหารแก่สัตว์ต่างๆ แล้ว
ยังช่วยลดความเร็วของน้ำ และช่วยกรอง
ตะกอนที่ไหลลงทะเล และทำให้น้ำทะเล
มีความใสขึ้นอีกด้วย บริเวณหาดไม่งาม
ด้านใต้เป็นอ่าวเล็กๆ ที่เงียบสงบ หาก
คุณมองลงไปใต้น้ำ มักจะเห็นฝูงปลา
เล็กๆ เช่น ปลาหัวตะกั่ว ที่ชอบมาอาศัย
บริเวณนี้ และใช้รากโกงกางเป็นที่กำบังจากปลานักล่าอื่นๆ

คำถามข้อ 10— มอแกนใช้ไม้โกงกาง หรือ
“หล้าก๊าด” ทำอะไร

สถานที่ 11 หวาย

หวายเป็นพืชในวงศ์ปาล์มที่มีหนามและเป็นจำพวกเดียวที่ลำต้นเลื้อยทอดไปตามดินและปีนป่ายไปบนต้นไม้เพื่อพองลำต้นไว้ (climbing palm) ต้นหวายแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนลำหวาย (rattan cane) หรือลำต้นมีสีเขียว ผิวเกลี้ยงเหนียว เมื่อแห้งจะกลายเป็นสีเขาวนวล และส่วนปลายจะเป็นกาบใบที่หุ้มลำหวายเอาไว้ (leaf sheaf) มีหนามขนาดเล็ก หวายต่างจากพืชพวกปาล์มอื่นๆ อย่างชัดเจนคือมีส่วนมือเกาะ เรียกว่า cirrus หรือ flagellum

หวายเป็นพืชเมืองร้อนชอบขึ้นใต้ร่มไม้ใหญ่ที่เป็นดินร่วนปนทราย และหน้าดินดำ ในกอหนึ่งๆ จะพบลำหวายประมาณ 6-7 ลำ ลำหวายใช้ทำเครื่องเรือนต่างๆ ทั้งสวยงามและทนทาน ใช้ตกแต่งได้ทั้งในและนอกอาคาร หวายบางชนิด เช่น หวายตะค้าทองมีเนื้อไม้เหนียว จึงเหลาและจักเป็นเส้นเล็ก ได้ง่าย

มอแกนใช้หวายเหลาเป็นเส้นเพื่อเย็บใบเตยหนามทำเป็นใบเรือและหลังคาเรือ เส้นหวายมีความเหนียวมาก ในสมัยก่อน มอแกนใช้หวายในการผูกเสื่อและคานเพื่อสร้างกระท่อม คล้ายการสร้างเรือนเครื่องผูกของไทยเรา

คำถามข้อ 11— คำว่าหวายในภาษาอังกฤษ คือ “rattan” มาจากคำในภาษาอะไร

สถานที่ 12 ไทร

ไทรออกผลครั้งละมากๆ เต็มต้นต้นหนึ่งจะออกผลได้หลายครั้งในแต่ละปี ผลไทรมีคุณค่าทางอาหารสูงและเป็นอาหารเลิศรสของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ลิง กระรอก นกชุมพวง นกเขาเปล้า ธรรมดา นกขุนทอง ฯลฯ ไทรเป็นแหล่ง

อาหารที่สำคัญของสัตว์ป่า โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่ผลไม้ป่าอื่นๆ จะออกน้อย หากคุณใช้ความเงียบในบริเวณนี้ คุณจะสัมผัสเสียง และพบเห็นสัตว์และนกนานาชนิดได้

ไทรได้ประโยชน์จากสัตว์เช่นกัน หลังจากสัตว์กินผลไม้ไทรไป แล้วก็จะถ่ายมูลซึ่งมีเมล็ดไทรออกมา ถ้าไปตกในที่ที่เหมาะสมเมล็ดไทรก็จะงอกเป็นต้นใหม่ได้ บางครั้ง เมล็ดไทรตกอยู่ตามกิ่งต้นไม้อื่น ต้นไทรก็จะงอกขึ้นเกาะอาศัยต้นไม้อื่นๆ โดยค่อยๆ แผ่รากลงสู่ดินและโอบรากลไปพันต้นไม้อื่นๆ

เมื่อหลายร้อยปีมาก่อน มีการทำไม้บนเกาะสุรินทรเหนือ ในบริเวณนี้ คุณจะเห็นร่องรอยการตัดไม้ตะเคียนต้นใหญ่ๆ ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งที่มีค่าทางเศรษฐกิจ แต่การทำไม้บนเกาะไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะว่าการชักลากไม้และการขนส่งไม้จากเกาะขึ้นฝั่งค่อนข้างลำบาก นอกจากอุปสรรคในการเดินทางและขนส่งแล้ว ยังมีโรคภัยไข้เจ็บที่นำกล้ว คือ ไข้ป่า นับเป็นโชคดี ทำให้มีป่าที่สมบูรณ์เหลือไว้ให้เราและลูกหลานดู

คำถามข้อ 12— ไม้ยางและตะเคียนที่มีอายุมากจะมีโพรงภายในลำต้น โพรงเหล่านี้มีคุณต่อระบบนิเวศอย่างไร

สถานที่ 13 เฟิร์น

เฟิร์นชนิดที่เกาะบนต้นไม้ นี้ อยู่ใน กลุ่มเดียวกับเฟิร์นข้าหลวงหลังลาย (*Asplenium sp.*) จัดเป็นผู้เกาะอาศัย หรือไม้อากาศ (epiphyte) ซึ่งจะเจริญเติบโตบน ต้นไม้ แต่ไม่จัดเป็นพืชที่แย่งอาหาร (parasite) เพราะแค้ยึดเกาะอยู่กับผิวเปลือกไม้ เรียกลักษณะนี้ว่า special humus-gathering คือรากจะดูดธาตุอาหารและน้ำจากการผุพังของเปลือกไม้ ระบบรากที่แผ่ลอย จะ ทำหน้าที่สะสมฮิวมัส ใบของมันก็เช่นกัน จะ

รองรับใบไม้ที่ร่วงตกลงมาเป็นกองใหญ่ และใบไม้จะค่อยๆ ผุและย่อยสลายตัวปลดปล่อยธาตุอาหารแก่เพื่อนต่อไป

คำถามข้อ 13— ชิวมัสคืออะไร (ยังจำได้มั๊ย เรียนมาตั้งแต่ชั้นประถมแล้วละ)

สถานที่ 14 กะป้อแดง

กะป้อเป็นพืชในวงศ์ปาล์ม (palmae) มักจะขึ้นบริเวณที่ชื้น พบตามที่มีน้ำท่วมขัง บริเวณขอบของแอ่งน้ำ หรือในป่าพรุ กะป้อเป็นไม้พุ่มที่แตกหน่อเป็นกอใหญ่ ต้นกะป้อที่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ทำให้เป็นที่อาศัยของสัตว์บางชนิด เช่น นกกวัก อีกทั้งสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลานและปลาบางชนิดที่ใช้ประโยชน์ในบริเวณนี้ เพราะใบกะป้อที่ร่วงหล่นลงมาทับถมเป็นที่หลบภัยได้เป็นอย่างดี และการขึ้นเป็นหมู่ใหญ่มีก้านใบที่มีหนามทำให้เป็นอุปสรรคต่อสัตว์ผู้ล่า

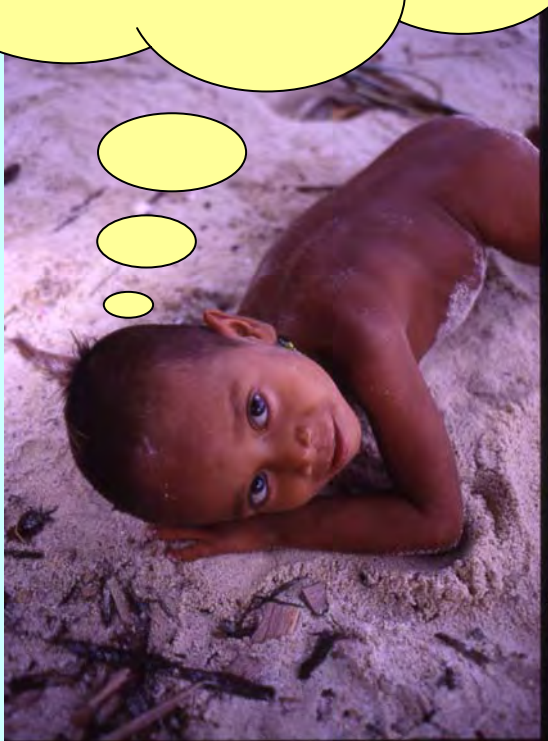

ใบกะป้อมีก้านแข็งยาว ใบแตกเป็นแฉกเล็ก คนใต้เรียกกะป้อว่า “ป้อ” และใช้ยอดอ่อนของใบมาแกงออกและห่อขมต้ม หรือนำมาसानเป็นพัด

มอแกนกินยอดอ่อนของกะป้อ โดยปอกกาบออก เมื่อกินดิบจะมีรสฝาดอมหวาน ถ้านำไปต้มหรือย่างจะทำให้รสฝาดนั้นคลายลง

คำถามข้อ 14— นอกจากกะป้อแล้ว คุณรู้จักพืชอะไรอีกบ้างในบริเวณพรวนี้

สืบเสาะคำถามที่ผ่านมา คุณๆ ตอบได้บ้างมั๊ยครับ
ถ้าตอบได้ --- เก่งจัง แต่ถ้าตอบไม่ได้ แสดง
ว่าคุณต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มขึ้น ลองถามคน
ใกล้ตัว หรือถามเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ถาม
มัคคุเทศก์ หรือแม้แต่ถามมอแกน.... ความรู้มี
อยู่ในที่ต่างๆ ทั่วไปครับ ไม่ได้มีแต่อยู่ใน
ตำรับตำรา

ผลิตภัณฑ์โดยฝีมือมอแกน ซื้อหาได้ที่หมู่บ้าน

จัดทำโดย	ทีมงานโครงการนาร่องอันดามัน นฤมล อรุโณทัย พลาเดช ณ ป้อมเพชร จิระวรรณ บรรเทาทุกข์
สนับสนุนโดย	United Nations Development Programme (UNDP) United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
ข้อมูลกายภาพ-ชีวภาพ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ สมเกียรติ หลวงบำรุง ฤดี ทองสุข
ข้อมูลวัฒนธรรม	นฤมล อรุโณทัย อรุณ แก้วจัตรัส
สนับสนุนข้อมูล	ดาเก้ กล้าทะเล ดุนุ่น-ม่อกี กล้าทะเล ละบี้ กล้าทะเล
รูปภาพ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ โครงการนาร่องอันดามัน
ออกแบบศิลปกรรม	อุษา โคตรศรีเพชร

หมู่เกาะสุรินทร์ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อยจำนวน 5 เกาะ อยู่ในทะเลอันดามัน ห่างจากฝั่งอำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา ประมาณ 60 กิโลเมตร

สภาพป่าบนเกาะเป็นป่าที่ยังความอุดมสมบูรณ์ สิ่งที่ยืนชื่อของหมู่เกาะสุรินทร์คือปะการังและสัตว์ทะเลที่มีความหลากหลายและสวยงาม ทำให้หมู่เกาะนี้เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นที่ติดอันดับโลก

หมู่เกาะสุรินทร์ยังเป็นพื้นที่ที่มีชนเผ่าพื้นเมืองคือ “ชาวเลมอแกน” อาศัยอยู่ มอแกนเป็นชนเผ่าที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่บริเวณเกาะในทะเลอันดามันมานานเป็นร้อยๆ ปี มอแกนเก่งเรื่องทะเล แต่ก็มีความรู้เรื่องพืชต่างๆ ในป่า

บนเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติหาดไผ่งาม คุณจะได้ทำความรู้จักกับพันธุ์ไม้และสภาพธรรมชาติอื่นๆ รวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชบางชนิดที่มอแกนใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

